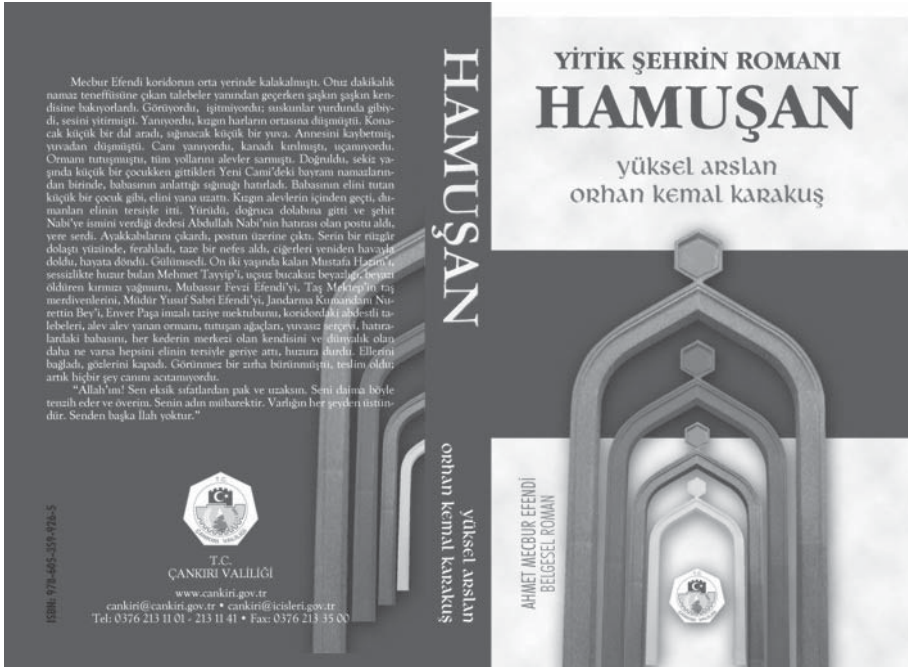

YİTİK ŞEHRİN ROMANI HAMUŞAN

Yüksel ARSLAN, Orhan Kemal KARAKUŞ, Çankırı Valiliği Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, Çankırı 2012, 324 s., ISBN 978-605-359-926-5.

Nesîme CEYHAN AKÇA¹

¹ Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Çankırı - TÜRKİYE
E-posta: nesimeceyhan@hotmail.com

Yitik Şehrin Romanı: Hamuşan, “modern bir şehrengîzdir” diyebiliriz. Çankırı’ya dair ve Çankırı için yazılmış ilk roman. Roman yazıcılığında pek az rastladığımız şekilde iki yazarlı. Yüksel Arslan, araştıran; Orhan Kemal Karakuş roman kurgusunu tertip eden ve romanı kaleme alan kişi. Dokümanter roman niteliğine sahip bu eser, bir şehir tarihi araştırması olması yanında iç içe geçmiş kurgusuyla dünün ve bugünün romanını birlikte sunar.

Hamuşan, zaman merkezli bir roman. 2000’lerin Türkiye’sinde iki temel kahraman eşliğinde anlatılan dış hikâye ile; 19.yy.ın sonunda Çankırı’da yaşayan Ahmet Mecbur Efendi etrafında gelişen iç hikâye, romanı oluşturur. Bir yanıyla bütünüyle günümüzün ülke ve dünya sorunları, olayları, kişileri, yaşama tarzı, eserleri, reklamları art arda sıralanırken diğer yanda 19.yy.ın Çankırı’sı, eğitim sistemi, aile hayatı, sosyal ve siyasî meseleleri, inanç sistemleri etrafımızı sarıyor. Kurgu büyük ölçüde bu iki zaman diliminde tasarlanmıştır. Her iki zaman aralığının dışında da çeşitli vesilelerle Çankırı’nın diğer zamanlarına gidip gelişler mevcuttur. Bir şehrin sergüzeşti ancak bu kadar geniş bir zaman yapısıyla sunulabilirdi. Çankırı’nın başlangıcından günümüze tarihi yazılacak olsa elbette bu lezzet hissedilemezdi.

Roman, Çankırı’da ÇAYASAD Sanat Evi’nin bir odasına adını veren Ahmed Mecbur Efendi’nin adını ilk kez duyan yazar Orhan Bey’in arkadaşı Yüksel Arslan’la Mecbur Efendi’nin hayatı ve eserlerini öğrenme çabası etrafında gelişir. Çankırı’da büyüüp hayata atılan bu iki kişi, çocukluklarını, ilk gençliklerini ve yetişkinliklerini sık sık roman kurgusuna dâhil ederek Çankırı’da son yarım asırda gerçekleşen dehşetli değişimi okuyucuya hissettirir.

Çankırı’da henüz kırk yıl önce mevcut meyve bahçeleri, Kale’de mahalleli ile gerçekleşen piknikler, mahalleleri serinleten tatlı su çeşmeleri, kadınların el birliğiyle yaptıkları kış hazırlıkları, çocuk oyunları yazarın hafızasından aktarılır. Daha da genişleyen zaman, yüz ve yüz elli yıl önceki Çankırı’nın sokaklarına, ticari hayatına, hanlarına, el sanatlarına, tarihî yapılarına, kaybolan mezarlıklarına, tasavvuf merkezi olan dergâhlarına kadar uzanır. Roman Çankırı’nın son yüz elli yılında yaşanan sosyo-kültürel değişimi bir bölümü bugünün kahramanları bir bölümü ise dünün kahramanları aracılığıyla verir.

Romanın yazar kahramanı Orhan’ın annesine dair kaleme aldıkları Çankırlı kadınların ortak yazgıları ve yaşam hikâyeleridir. Erkenden çöken ve çocuklarını bırakarak öte âleme giden genç kadın, eşi, çocukları ve komşularıyla münasebetleri ile devrinin bir prototipidir:

“Küçüktüm. Devrilmemem için sağıma soluma sıkıştırılan yastıkların arasında dut ağacının yanındaki sedirin üzerindeydim. Annem ara sıra bana bakıp gülümsemesinin dışında sürekli iş tutardı. Ne kadar da çalışkandı... (s.42) (...) Annem kasalar dolusu domatesi telhiz torbalara doldurur, ayaklarıyla ezerek suyunu çıkarır, bakır tavalarda kaynatır, salça yapardı. Koca bir bidon dolusu yoğurdu un ile karıştırır, içerisine domates, nane dereotu, yeşilbiber atar, dokuz ya da on gün belettikten sonra hamur kıvamına gelen tarhanayı güneşte kurutur ve mahallenin bütün kadınlarıyla sofraya bezlerinin içerisinde ellerinin altında un ufak ederdi. (s.43)

En çok makarna kesilen günlerde eğlenirdim. Komşu kadınların hünerli ellerinde açılan hamurlar gölgede biraz kurutulduktan sonra tablaların üzerinde üst üste toplanır, önce şeritler halinde kesilen hamurların bir kısmı erişteye, bir kısmı yassı makarnaya dönüşürdü. Neredeyse sabahtan akşama kadar süren bu eğlencenin bir yerinde annem, kesilen makarnadan bir parçayı alarak tencerede kaynatır, üzerine tereyağı ve küpçük peyniri dökerek servis ederdi.” (s.43)

Çankırı’da kadın dünyasına dair verdiğimiz bu örneğin çocuk dünyasına, mektep dünyasına, bürokrasiye, esnaf hayatına dair ayrı ayrı canlı örneklerini romanda yakalamak mümkün. Romancı ayrıca dünle bugün arasında eleştirel bir bakış açısı yakalamayı bilmiştir. Bilhassa dünün ve bugünün yaşamına dair tespitleri oldukça dikkat çekicidir:

“Kale’ye piknik yapmaya giderdik, otomobillerin televizyonlardaki zenginlerde olabileceğini kanıksadığımız o yıllarda, Kale’ye giden en kestirme yol mezarlık içerisinden geçirdi. Çoluk çocuk herkes ellerinde taşırdı malzemelerini. Hiçbir sepet ya da fileyi taşımak zor gelmezdi bize piknik tüpü kadar. Ya küçük tüp çok ağırdı, ya da biz çok küçüktük.(s.4)

(...) Her şey seksenli yıllarda hız kazandı; şimdiki Atatürk Bulvarı’nın dev apartmanları peş peşe yükselmeye başladı. Maç yaptığımız tarlalar, Beşkavaklar’a piknik yapmaya gittiğimiz yeşil alanlar, çocukken hayallerimizde bile uzak gelen Aksu Mahallesi, Bademlik Mevkii, televizyonların siyah beyaz ekranlarından aşına olmaya başladığımız büyük şehirlerin kötü bir kopyası görünümüne büründü. Sanki bir toprak kayması yaşanıyordu; evler Kale’den uzaklaşıyor, insanları peşinden sürüklüyordu.” (s.6)

Babaların evlatlarına muhabbetlerini gözleriyle hissettirdikleri zamanlardan babaların evlatlarına teslim oldukları bir zamanın kıyası da roman içerisinde ustalıklarla sunulur. Yeni zamanın çocuklarının tatmin olmayan arzularını, eve ve bilgisayara hapsolan hayallerini, mutlu olamayan ruhlarını; evvelki çocukların küçük varlıklarıyla şenlenen gönüllerini de kıyasla öğreniriz.

Hamuşan, kahraman anlatıcı ağzından 2012 yılının Çankırı, Türkiye ve dünya gerçekliğine sık sık uzanır. Ahmet Mecbur Efendi'nin izini süren iki kahramanımızın bulunduğu her iz ve işaret, romanın içerisinde Mecbur Efendi'nin zamanına bir kapı aralar. 2012 yılının dağdağası ve telaşı içerisinde 19. Asrın son çeyreği ve Osmanlı'nın Cihan Harbi telaşı yine Çankırı'dan izlenir.

1856 yılında Çankırı'da köklü bir ailenin kucacağına doğan Ahmet Mecbur Efendi, ömrünü medrese ve kütüphaneye vakfetmiş bir Osmanlı münevveridir. Mesnevihan, şair ve hüsnü hat hocası olan Mecbur Efendi, birçok öğrenci yetiştirmiştir. Sessiz sakin ve işinde titiz bir kişi olarak çizilen Mecbur Efendi, ilk eşini genç yaşında kaybetmiş; bu acının ardından ise evlat acısını bütün yakıcılığıyla hissetmiştir. Bilhassa Çanakkale'den şehit haberi gelen oğlu Abdullah Nabi ardından dünya ile büyük ölçüde irtibatını kesmiş ve kendisini bütünüyle Allah'a adamıştır. Mecbur Efendi'nin hayat hikâyesinin en dokunaklı kısmı evlat hasretine bağlanmıştır:

“Aynı anda göğsüne yüzlerce harf isabet etti, nefesi kesildi. Ağzını sonuna kadar açtı; ancak boğazına bir şeyler düğümlenmişti, nefes alamıyordu. Başını göğsüne dayadı, göz pınarlarından kendine bir yol bulan hicran tane tane döküldü, ciğerlerine bir parça hava ulaştı, hayata döndü. Dünyadaki hiçbir şeyi ölüm kadar arzu etmiyordu, yaşadığına üzüldü. Divan'ın üzerine düşen gözyaşları ikinci satırın üzerindeki mürekkebi dağıtmış, kırmızı bir göl oluşturmuştu. Mecbur Efendi bir süre bekledi, kâğıdın yavaş yavaş emdiği gözyaşının geride bıraktığı kırmızı lekeyi izledi. Divan'ı eline aldı, ağzına yaklaştırdı ve nefesiyle kuruttu. Yirmi dokuzuncu sayfaya döndüğünde Divan'ın ters çevrildiğini, otuzuncu sayfadaki yazıların tepetaklak olduğunu fark etti. Aldırmadı, zaten dünyası ters yüz olmuştu, varsın Divan'ım da tersine dönsün, diye düşündü, kederlendi. Yüreğini yüklediği kâğıt, kâğıdın üzerinde kaydı gitti:

Yakardı bağrımı on altı yıllık firkatın Nabi
Diriğa şimdi mahvetti müebbet hasretin Nabi
Şahâdet rütbesi tevcih ve taltif buyurdu Hak
Olup takdir indallah bu dîne hizmetin Nabi
(...)” (s.172-173)

Mecbur Efendi'nin evlat ateşiyle yavaş yavaş bir mum gibi eriyişini görürüz. Bu eriyiş, Divan'ıyla ünsiyetini artırmış, derdini şiirlerine akıtmıştır.

Hamuşan'ın iç hikâyesi olarak kabul edebileceğimiz Mecbur Efendi'ye ayrılan kısımlar, bir yanıyla âlim bir kişinin ruh tekâmülünü kaleme dökerken diğer yanıyla 19. asır Çankırı'sının nasıl bir ticaret merkezi olduğunu, mektep, medrese ve tekkelerin işleyiş özelliklerini, müderrislerin yahut tekke erbabının atamalarına kadarki usulü okuyucuya sunar. Bu yıllarda ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Çankırı'da çıkan gazeteler de roman kurgusu içerisinde yerini alır. Hangi tarihte Çankırı'da kaç kütüphane vardır ve bu kütüphanelerde kaç eser vardır, roman adabı bozulmadan satırlara karışır. O günden bu güne şehirde değişen sokak isimleri ayrı bir keder kaynağıdır. İsimlerle muhafaza edilen hayatın ruhu, isimlerin değiştirilmesiyle kayıplara karışmıştır adeta. Mecbur Efendi'nin izinde adımlanan sokaklar da değişmiş, ruhunu yitirmiştir.

Hamuşan, postmodern bir kurgudur. Dün, bugüne karışır, hikâye hikâyeye... Yazar, gazete kupürleri; arşiv belgeleri; mezar kitabeleri; televizyon haberleri ile bizi sürekli şaşırtır. Hem mutlak bir gerçeklik içinde hissederiz kendimizi; hem koca bir yalan hissi kuşatır her yanımızı. Şiirle, tarih metniyle, şiirsel anlatımla, ansiklopedik bilgiyle art arda karşılaşır okuyucu. Zaman içerisindeki kıvrak geçişler yazarın önemli bir kalem maharetidir. Zamana uygun dili ustalıkla kullanışı da...

Yitik Şehrin Romanı: Hamuşan, Çankırı Valiliğince 2012 yılında yayımlanmıştır. Yazarları Orhan Kemal Karakuş ve Yüksel Arslan ilki şair kimliği, ikincisi şehir tarihi araştırmacısı sıfatlarıyla ilk kez bir romana soyunurlar. İlk roman için fazlaca profesyonel bir metinle karşı karşıyayız ve yazarları ikinci bir roman serüvenine açıldılar bile...